

UM ÞARFIR OG ÓSKIR MARKHÓPSINS

Markhópur Fræðslumiðstöðvar atvinnulífsins (FA) er fólk á vinnumarkaði sem hefur ekki lokið formlegu framhaldsskólanámi. Hér er varpað fram spurningum um þarfir hans og óskir varðandi fræðslu. Hvað vill þessi hópur fólks að starfstengt nám innihaldi og hvernig vill hann að námið fari fram? Eru óskir hans og þarfir í samræmi við það sem við lesum í fræðiritum um kennslufræði fullorðinna? Á undanförnum tveimur árum hafa safnast saman upplýsingar um þetta í gegnum þarfagreiningarverkefni sem FA hefur sinnt en hér er þó aðallega stuðst við könnun sem gerð var meðal starfsfólks í fiskvinnslu á Íslandi. Sú könnun sýndi að starfsfólk vill meiri fræðslu, hún á að tengjast starfi þess og persónulegri færni en umfram allt vill starfsfólkið fjölbreyttar kennsluáferðir sem krefjast virkni og þátttöku þess.

Kennslufræðingar sem fjalla um fullorðinsfræðslu hafa rætt og ritað mikið um það hvernig eigi að kenna fullorðnu fólki og hvað hinn fullorðni námsmaður þarf og vill. Því er haldið fram að beita þurfi öðrum aðferðum við kennslu fullorðinna en við kennslu barna og einnig eru uppi ýmsar kenningar um það hvernig starfsnám verði sem gagnlegast. Hér er t.d. átt við að:

- tekið sé tillit til fyrri reynslu og þekkingar þátttakenda,
- tekið sé tillit til þeirra hindrana sem fullorðnir námsmenn þurfa að yfirstíga í námi og til að hefja nám,
- námið gagnist námsmanninum á hagnýtan hátt og tengist raunveruleika hans og auðveldi honum þannig að yfirfæra það sem hann lærir á starf sitt,
- kennsluáferðir séu fjölbreyttar og einkennist af virkni, verklegum æfingum og að notuð séu raunhæf starfstengd verkefni.

Þeir sem kenna og leiðbeina fullorðnum halda því stundum fram að þessar kenningar eigi ekki við um þeirra nemendur og að þessar hugmyndir sé alls ekki hægt að útfæra á þeirra námsefni. En hvað finnst námsmönnum sjálfum og þá sérstaklega þeim sem tilheyra markhópi FA?

Í gegnum starf okkar hjá FA safnast saman upplýsingar um þetta efni. Við skoðun og samanburð á gögnum sést margt forvitnilegt en í stuttu máli má segja að allt sem fram kemur um þetta málefni styður það sem „fræðingarnir“ halda fram.

FA hefur m.a. unnið að þarfagreiningum sem tengjast fræðslumálum hjá: verslunarfólki, fiskvinnslufólki, verka-

mönnum, fólki í ferðaþjónustu og þeim sem vinna við umönnun, þannig að hópurinn er bæði stór og fjölbreyttur. Hér verður aðallega gerð grein fyrir upplýsingum sem komu fram við úttekt á fyrirkomulagi námskeiða fyrir starfsfólk í fiskvinnslu um land allt og var þá jafnframt gerð könnun á þörfum og væntingum þessa hóps, m.a. til kennsluáferða.

Það er skemmst frá því að segja að þessi hópur hrópar á fjölbreyttar kennsluáferðir sem fela í sér virkni og þátttöku námsmannanna.

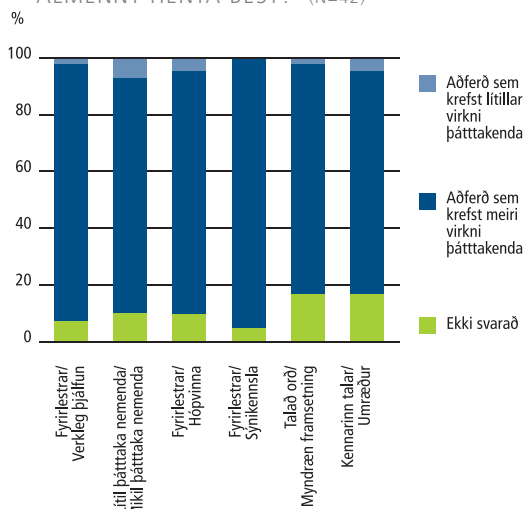
Starfsfólk í fiskvinnslu var spurt hvaða kennsluáferðir því þyki almennt henta því best. Velja þurfti á milli tveggja áferða í 6 spurningum. Í öllum tilvikum lýsti annar valkosturinn áferð sem krefst lítillar virkni þátttakenda en hinn valkosturinn lýsti áferð sem krefst mikillar virkni. Á myndinni hér að neðan sjást niðurstöðurnar (sjá mynd 1). Í öllum tilvikum velur yfirgnæfandi meirihluti þátttakenda þá áferð sem krefst meira af þeim sem þátttakendum. Í sömu könnun, og reyndar fleiri sambærilegum, kemur fram að kennarar beita í flestum tilvikum áferðum sem byggjast á einhliða miðlun frá kennara til þátttakenda, þ.e. áferðum sem krefjast lítillar virkni þátttakenda.

Þegar þessi sami hópur var inntur eftir því hvert innihald starfsfræðslunámskeiða ætti að vera þá komu fram skýrar óskir annars vegar um starfstengda fræðslu, s.s. tækni-

Guðmunda Kristinsdóttir

HVÆÐA KENNSLUAÐFERÐIR FINNST ÞÉR ALMENNT HENTA BEST? (N=42)

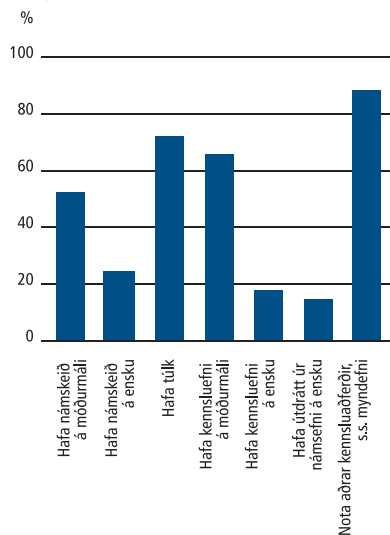
Mynd 1: Spurt um kennsluáferðir, svör almennra starfsmanna í fiskvinnslu.

nýjungar og vinnubrögð, og hins vegar um persónulega uppbyggingu sem mikilvæg er í starfsumhverfinu.

Nokkuð er um starfsmenn af erlendum uppruna í fiskvinnslu og var sérstaklega leitað eftir álitum þess hóps en alls voru 29 erlendir starfsmenn spurðir álits. Á starfsfræðslunámsskeiðum í fiskvinnslu er komið til móts við þarfir erlendra starfsmanna með því að bjóða túlkaþjónustu og í sumum tilvikum með því að hafa námsefnið á móðurmáli þátttakenda. Fram kom að margir eiga erfitt með að taka þátt í fræðslu á íslensku svo að gagn sé að. Aðspurðir um leiðir sem gagnast þeim í námi nefndu flestir að nota mætti fjölbreyttar kennsluáferðir, s.s. myndræna framsetningu til að auka skilning og gagnsemi fyrir þá sem ekki hafa íslensku að móðurmáli (sjá mynd 2). Margir nefndu einnig þann möguleika að hafa túlk á námskeiðunum en annars staðar kom fram að ekki er gerlegt að hafa fleiri en einn túlk á hverju námskeiði. Þetta getur skapað vanda en oft eru námsmenn af ýmsu þjóðerni á sama námskeiði.

Eitt af hlutverkum FA er að lýsa í námsskrám óformlegu námi sem ófaglærðu fullorðnu fólki á vinnumarkaði stendur til boða. Þessar námsskrár eru síðan metnar af nefnd á vegum menntamálaráðuneytisins og ef þær standast þær kröfur sem ráðuneytið gerir er hægt er að fá framhaldsskólalæningar fyrir þátttöku í viðkomandi námi. Þessar ein-

LEIÐIR SEM GAGNAST NÝBÚUM Í NÁMI (N=29)

Mynd 2: Nýbúar spurðir um leiðir sem gagnast þeim í námi.

ingar má nota til að stytta nám ef þátttakandi kys að hefja eða halda áfram með nám innan formlega skólakerfisins. Einnig gefur einingamatið til kynna vægi námsins.

Þegar fiskvinnslufólk var spurt hvort það hefði áhuga á að fá einingar fyrir að taka þátt í starfsfræðslunámsskeiðum, þó svo að það þýddi að taka þyrfti þátt í einhvers konar námsmati, þá var niðurstaðan afdráttarlaus (sjá tafla 1). Góður meirihluti, eða 63%, svarar játandi en ef aðeins er reiknað með þeim fjölda sem tekur afstöðu er hlutfallið 72%. Þeir sem spurðir voru eru á öllum aldri og af fjölbreyttu þjóðerni.

Þetta er athyglisverð niðurstaða sem bendir til þess að:

- einingamat náms geti verið hvatning til þátttöku og árangurs,
- hópurinn sé tilbúinn að leggja á sig vinnu til að auka þekkingu sína og færni,
- hópurinn sé námsfús.

Enn sterkari vísbending um þarfir þessa hóps fyrir meiri fræðslu fékkst þegar spurt var um áhuga á upprifjunar- og/eða framhaldsnámsskeiðum en 96% aðspurðra taldi þörf á öðru hvoru eða hvorutveggja.

Það má því segja um þennan hóp að hann vill vera virkur þátttakandi í námi, fá fjölbreyttar kennsluáferðir og

Hvor af þessum fullyrðingum er nær skoðun þinni?	Svör	Öll svör	Peir sem taka afstöðu
Mér finnst mikilvægt að fá einingar* fyrir þátttöku í þessu námskeiði og er tilbúin/tilbúinn að taka þátt í árangursmati/námsmati til þess (hópvinna, verkefnavinna o.þ.h. úr efni námskeiðsins)	77	63%	72%
Mér finnst ekki mikilvægt að fá einingar* fyrir þátttöku í þessu námskeiði	30	24%	28%
Ekki svarað	16	13%	-
Samtals	123	100%	100%

*Með einingum er átt við einingar á framhaldsskólastigi sem geta m.a. stýtt nám.

Tafla 1: Spurt um afstöðu til einingamats fyrir starfsfræðslunámskeið, svör almennra starfsmanna í fiskvinnslu.

myndræna framsetningu námsefnis. Hann vill hagnýtt nám sem nýtist í starfi eða til persónulegrar uppbyggingar. Hann vill meiri fræðslu en nú er í boði og vill gjarnan leggja sig fram og láta meta námsárangur þannig að einingar fái fyrir þátttöku í náminu.

Við greiningu fræðsluþarfa hjá öðrum starfsstéttum hafa sömu óskir og þarfir komið fram. Í nýlegri þarfragreiningu vegna jarðlagnatæknánáms komu fram mjög ákveðnar óskir frá fyrrverandi nemendum um fjölbreyttar kennslu- aðferðir og mikla verklega kennslu, auk þess sem óskað var eftir því að nám í samskiptum yrði aukið. Eftir þarfa- greiningu fyrir verslunarfagnám kom í ljós að stór hluti námsins, eða um fjórðungur, yrði helgaður persónuleg- um færniþáttum og hefur nú verið bent á að enn meiri tíma megi eyða í þann hluta sem kallast sjálfsefning. Hvað varðar kennsluáðferðir í verslunarfagnámi var óskað eftir fjölbreyttum kennsluáðferðum og hagnýtu námi. Einn starfsmaður í verslun sagði hreint út: „Námið verður að vera skemmtilegt, ekki bara hlusta á einhverja kennara og lesa einhverjar bækur“ og lýsir það mjög vel þörfum og óskum þess hóps.

Sömu sögu má segja um aðra hópa. Fjölbreyttar kennslu- aðferðir með virkni og þátttöku námsmanna eru oft nefndar sem mikilvægur þáttur í starfsfræðslu og einnig eru óskir og þarfir fyrir þjálfun í ýmsum persónulegum færniþáttum áberandi, s.s. í sjálfsefningu, og koma þær bæði frá starfsmönnum sjálfum og yfirmönnum þeirra.

UM HÖFUNDINN

Guðmunda Kristinsdóttir er sérfræðingur hjá Fræðslu- miðstöð atvinnulífsins þar sem hún sinnir m.a. greiningu fræðsluþarfa í atvinnulífinu. Hún stundaði nám í sálfræði við Háskóla Íslands og lauk diplómanámi í kerfisfræði í Óðinsvéum. Guðmunda starfaði um árabíl við fullorðins- fræðslu innan menntakerfis rafiðnaðarmanna, bæði sem leiðbeinandi og kennslustjóri.

ABSTRACT

The target group of the Education and Training Service Centre is workers who have not completed formal further education. Here we pose questions about the target group's needs and wishes for education. What do they want to include in job-related education, and how do they want the teaching to be organised? Do their wishes and needs match what we read in academic studies on pedagogy for adult learning? During the past two years, information on these issues has been gathered in the needs analysis project run by the Education and Training Service Centre. But the data is mostly from a survey of staff in the Icelandic fish processing industry. This survey showed that staff would like more training, which should be job-related and should address soft skills, but the staff emphasise most of all the need for varied teaching methods that involve activity and student participation.